

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגיגים ורעיונות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליץ כ"ב | פרשת בהעלותך תשפ"ו

השתדלות - גם כשאי אפשר לגמור הכל

א וְזֶה מִעֲשֵׂה הַמְּנַרְהַ מִקְשָׁה זֶהב עַד-יִרְכָּה עַד-פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא כְּמִרְאֵה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת-מֹשֶׁה כִּן עָשָׂה אֶת-הַמְּנַרְהַ: (במדבר ה, ד).

יש מספר קושיות שעולות מפסוק זה.

ראשית, החזרה על המילה "מקשה". מדוע צריך להסביר שוב שהמנורה "מקשה היא" לאחר שכבר נאמר שהמנורה כולה "מקשה זהב".

שנית, רש"י מביא פשט נוסף בנוגע לשאלה "מי בעצם בנה את המנורה?" הוא מצטט מדרש אגדה שהקב"ה בנה את המנורה וזה כוונת חז"ל "שהמנורה נעשית מאליה". לפי פשט זה, מדוע יש צורך לעבור על כל הפרטים לפיהם היא נעשתה? הרי ההוראות איך לעשות את המנורה רק נוגע, לפי המשמעות הפשוט של המקראות, שמשה הוא זה שעשה את המנורה לפי מה שה' הראה לו.

שלישית, מדוע יש שוב תיאור, בחומש במדבר בפרשת בהעלותך, בנוגע לעשיית המנורה? הרי כבר יש לנו תיאור מפורט על נושא זה בפרשת תרומה?

חוב האדם לעשות השתדלות על אף שלא יוכל לעשות הכל

השפת אמת על פרשת תרומה, מצביע על סתירה, לכאורה, בדברי רש"י. השפת אמת שואל מדוע עלינו לומר "נתקשה משה" וה' היה צריך להראות לו איך לבנות את המנורה, אם בסופו של דבר מעיד המדרש שה' אומר למשה לקחת גוש

זהב ולהשליך אותו לאש: "השלך הכיכר והיא נעשית מאליה".

השפת אמת מתרץ באופן נפלא ואומר שגם כשאנחנו לא מסוגלים לעשות דבר מה, כשהמצב מעבר ליכולתנו כבני אנוש להשלימו, עדיין אנחנו חייבים לעשות השתדלות. "וצריך [ההשתדלות] להיות בלב, בנפש באמת", וכשאנחנו עושים את זה, ה' יסייע לנו להשלים את מה שאין ביכולתנו לעשות לבד. כל עוד שנעשה השתדלות "בלב, בנפש באמת" מצידנו, תהיה לנו סייעתא דשמיא להצליח ולגמור.

בפרשת בהעלותך ה' מעיד על משה רבינו שפעל בכל יכולתו "בלב ובנפש באמת"

לעניות דעתי נראה לומר, שבפרשת בהעלותך ה' מעיד על משה רבינו שהשקיע את כל כוחו, ועשה כל מאמץ שהיה יכול, ולכך זה נחשב שהוא עשה את "מקשה זהב עד ירכה ועד פרחה מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה". הלשון הכפול מורה על שתי בחינות שהם לשבחו של משה: א' - עצם מעשה המנורה היה קשה להבנה, ולכך ה' היה צריך להראות למשה מנורה של אש בשביל עצם המושג של המנורה, ב' - אפילו לאחר הגילוי של המנורה של אש, עם כל זה עשיית המנורה נשאר קשה לביצוע, ולא היה דרך אחרת אלא שהקב"ה יעשה נס. אדם רגיל במצב כזה שמוצא את עצמו במצב קשה בכפליים היה מתייאש ולא עושה כלום, או מסתפק באיזה "השתדלות סמלית", בגלל למה להשתדל אם בין כה לא יועיל? אך לא כן משה עבד ה'! משה עשה את כל מה שהוא היה צריך לעשות, עד כמה שהיה אפשרי לבן אדם לעשות, ובכל כוחו! הוא עבד קשה, ביגיעה רבה, ואת השאר ה' גמר בעדו, ובזה משה מצא הצלחה, ועשיית המנורה נזקפת לזכותו. הקב"ה

עניינים שנתבאר

א

חוב האדם לעשות השתדלות על אף שלא יוכל לעשות הכל ----- בפרשת בהעלותך ה' מעיד על משה רבינו שפעל בכל יכולתו "בלב ובנפש באמת" ----- השלמת המנורה חייב להיות דווקא ע"י ה'

ב

ה' קונה ומקנה את הלוויים ----- יש כאן מעשה קניין על הלוויים ----- הקב"ה מסייע לעשות את הקניין

ג

פרשת ויהי בסוּע הארון כנגד ארון הברית היוצא איתנו למלחמה להגן עלינו ----- רמזי הנוני"ם ההפוכות --- ספר השמירה על ישראל בפני אוה"ע

ד

הקשר בין פרשתנו לפלוגתא דבשר עוף אם מותר בחלב או לא



ביקש לשבח
את משה,
כמו שנתן
שבח לאהרן
ב פ ס ו ק

הקודם, "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר ציווה ה' את משה." כמו שאהרן מקבל שבח על כך שהוא עושה את מה שהוא צריך לעשות, הקב"ה עכשיו משבח את משה רבינו ע"ה, שהוא השלים את המשימה שלו - כל מה שהוא היה צריך לעשות - למרות שגמר המעשה היה מיד ה'!

השלמת המנורה חייב להיות דווקא ע"י ה'
כפי שכתבנו בחמודי שי על פרשת תרומה, השלמת המנורה הייתה חייבת להיות דווקא על ידי ה' בגלל נר המערבי, שיש בו נס נגלה מן השמים. הנר הודלק בכל יום, אבל הוא אף פעם לא כבה. כך ה', כביכול, מעלה אור במנורה, כמו שאהרן ובניו אחריו הדליקו את המנורה בכל יום. ה' "משתתף" בלהבת המנורה. ולכן המנורה הייתה חייבת להיעשות על ידינו, בני אדם, ע"י משה רבינו, בשיתוף עם ידי שמים. זו ברית עולם. נר המערבי מעיד שהשכינה שורה בכלל ישראל. אנחנו יודעים שהקב"ה לא זקוק לאור המנורה. הוא ציווה אותנו לעשות את המנורה ולהעלות בה נרות רק כדי לכבד אותנו בסימן שהוא איתנו. עלינו תמיד לזכור שהשכינה תמיד שורה על כלל ישראל, גם אם המנורה לא פיזית איתנו ואנחנו לא יכולים לראות את העדות לכך. עדיין, השכינה תמיד שורה על כלל ישראל. אי"ה נזכה לראות שוב את המנורה דולקת במהרה בימינו, אמן.

ב

ה' קונה ומקנה את הלויים

בתוה"ק בפרשתינו (ח, יט) "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ובניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באוהל מועד, ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש."

וברש"י "חמשת פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה להודיע חובתם שנכפלו אזכרותיהם" כמניין חמשת חומשי תורה, והוא מבראשית רבה. ובאור החיים הקדוש כתב שזה דרוש, ומבאר שם

בדרך הפשט כל החמשה פעמים שהוזכרו בני ישראל בפסוק. ועיין שם שהקשה על לשון "ואתנה" שמוכפלת, "ואתנה את הלויים נתונים." וכמו כן כמה פסוקים לפני זה נאמר "כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטר כל רחם בכור מבני ישראל לקחתי אותם לי." והפסוק הבא, (שם, יז) "כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי."

יש כאן מעשה קניין על הלויים

הקב"ה מראה בזה, שכל הבכורות בישראל שייכים לו מאז ליל הגאולה בארץ מצרים, הוא קידש כל בכורי בני ישראל בעת מכת בכורות להיות מוקדשים לו. הפסוק אומר: "ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל." יש כאן מעשה של קניין, קיחה ממש. אהרן הכהן היה חייב להניף את כל הלויים, "והנפת אותם תנופה לה". האם הוא הרים אותם פיזית, כקניין הגבהה, או לא, או שהוא גרם להם לזוז, כקניין משיכה, כפי שרוב הפרשנים מבינים. יש גישות שונות להבנת כיצד נעשה הקניין. אהרן היה חייב לעשות קניין ולהעביר את הקדושה מהבכורים ללויים.

הקב"ה מסייע לעשות את הקניין

לעניות דעתי, על דרך הדרש, ה' כביכול מסייע לעשות את הקניין הזה, את החלפת הקדושה מבכורות בני ישראל אל הלויים. ונאמר "ואקח", ה' מעיד על עצמו, "ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל." אך בפסוק שלפני זה כתוב "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ובניו". חמש פעמים נאמר "בני ישראל" או "מתוך בני ישראל".

חמש מסמל צורת יד. ה' מוסר "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ובניו". יד ה', כביכול, מעניקה לאהרן את ההחלפה. לויים תחת הבכורות. ה' מסייע לעשות את הקניין, יד לעשות את ה"חליפין", ממצב "כי לי כל בכור בבני ישראל הקדשתי אותם לי" למצב "ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל".

הבכורים היו קדושים עד לחטא העגל. אומר הספורנו על אותו פסוק, "לכפר על בני ישראל - בקבלם את המעשרות מישראל כדי שיוכלו לעבוד את האל-יתברך לכפר על ישראל שגמרו כולם בעגל". כך הבכורות איבדו את קדושת הבכורה, בחטא העגל. כל פעם שכלל ישראל נותן מעשרות ללויים, ללויים פועלים לכפר על חטא העגל.



שמגינים בפני ה"ע" אומות והם הם ה"סוכת שלום"
ששומר עמו ישראל לעד.

ספר השמירה על ישראל בפני אוה"ע

ועוד יש לומר שבשני הפסוקים שבפרשת ויהי בנסוע
יש בו "ט" תיבות שהוא בגימטריא גו"י לרמוז שהוא
ספר השמירה על הגוי אחד בארץ כנגד ה"ע" אומות
בחוץ.

הספר של "ויהי בנסוע הארון" הוא הולך עם כלל ישראל
בכל מקום שהם כהגנה מכל פגע רע, מפני אויבים
ושונאים המבקשים לפגוע בעם ישראל. פרשת "ויהי
בנסוע הארון" היא ברית הגנה ושמירה לנצח
שה' יתברך מבטיח לנו בזמן שאנו בבחינת "נע
ונד" בכל מקום ובכל זמן אפילו בהסתרה שבתוך
ההסתרה שאין אנו רואים יד השם והשגחה פרטית
- אלא לאחר ההצלה. ועל זה מורה "נון ההפוכה"
שאנחנו רק רואים את סייעתא דשמיא "הפוך"
כלומר במבט לאחור [והוא בבחינת "וראית את
אחורי ופני לא יראו" - והבן].

ד

הקשר בין פרשתינו לפלוגתא דבשר עוף אם מותר בחלב או לא

לפרשתינו יש קשר למחלוקת אם בשר עוף מותר
בחלב. המשנה במסכת חולין (דף קיג, א) מביאה את
המחלוקת בין תנא קמא, רבי עקיבא, ורבי יוסי הגלילי
שסובר שבשר עוף לא אסור מהתורה. רבי יוסי טוען
שבשר עוף מותר (הראשונים חלוקים מה דעת התנא
קמא; אם הוא אוחז כרבי עקיבא או סובר שזה אסור
מהתורה).

הגמרא במסכת שבת (דף ל, א) מתייחסת למחלוקת זו
וטוענת שבשר עוף אינו אסור דאורייתא אלא מדרבנן.
למה? כי נאמר "לא תבשל גדי בחלב אימו" ועוף אינו
יונק. למה זה איסור דרבנן? מה היא ההוה אמינא
לאסור בשר עוף?

הרמז נלמד מהשלי. לעניות דעתי יש לכך מקור
מפרשתינו. בפרשת בהעלותך כלל ישראל התלוננו
שהם רוצים בשר, וה' מספק להם בשר בדמות השלו.
ה' מבטיח להם בשר, וההתייחסות לשלו היא אל בשר.
לדוגמא, בפרק י"א פסוק ל"ג נאמר: "הבשר עודנו בין
שיניהם." כך שרואים שלבשר עוף יש חשיבות ומתייחסים

הארון כנגד ארון הברית היוצא איתנו למלחמה להגן עלינו

הפרשה של ויהי בנסוע הארון מוקף באותיות "נ"
הפוכות, ופירש רש"י "עשה לו סמניות מלפניו
ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו. ולמה נכתב כאן, כדי
להפסיק בין פורעניות לפורעניות וכו'".

ישנה דעה נוספת שפרשת ויהי בנסוע מוקף באותיות
"נ" כדי לציין שהוא ספר בפני עצמו. "רבי אומר: לא
מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני
עצמו". לפי שיטה זו שני הפסוקים של ויהי בנסוע הם
ספר בפני עצמו וא"כ ישנם ז' ספרים לתורת משה.

ונלע"ד להציע רעיון מרכזית בבחינת "קשר עליון
דאורייתא" שממנו מסתעפים שתי הדעות גם יחד.
כלומר, הפרשה שהוא להפריד ולחלק בין
פורעניות לפורעניות הוא ספר חשוב להגנה על
עם ישראל ממש כנגד הארון הנושא את השברי
לוחות הראשונים שמעוררים אותנו לתשובה
שיצא איתנו למלחמה להגנה ונצחון. ועל זה כשנסע
הארון משה רבינו אמר "קומה ה' ויפצו איביך
וינסו משנאיך מפניך". פסוקים אלו הם ה"הסוכת
שלום" - להגנה לישראל בכל עת ובכל מקום. פרשת
ויהי בנסוע הארון מתארת את מסעות בני ישראל. בני
ישראל נסעו מ"ב מסעות במשך ארבעים שנה במדבר.
ואיתא בספה"ק בפרשת מסעי שהמסעות במדבר
הם הכנה לכל המסעות העתידיים של ישראל
בכל העולם ובכל הזמנים, לכלל ולפרט.

רמזי הנוני"ם ההפוכות

ויתכן שהנוני"ם ההפוכות שמקיפים פרשת ויהי
בנסוע מרמזים על ענן ה' - שהוא בסוד השכינה
ההולך איתנו תמיד בכל מסעות בני ישראל בכל
מקום ובכל זמן. הפרשה לפני ויהי בנסוע הארון מדבר
בעניין ענני הכבוד ובמסעות בני ישראל. ענני הכבוד
היו השמירה שמקיפה ועוטפת לגוי אחד בארץ כנגד
ה"ע" (70) אומות העולם. וכל זה מרומז בעצם תיבת
ע'נ'ן' שיש בו ב' נוני"ם כנגד השני נוני"ם הפוכות

אליו כאל
בשר. מאחר
ו ה ת ו ר ה
מ ת י י ח ס ת
לזה כבשר,

צריך לכל הפחות איסור דרבנן כדי לא לבלבל אותו עם בשר צאן או בקר שנופלים תחת איסור התורה של "לא תבשל גדי בחלב אימו".

איסור זה מוזכר בתורה שלוש פעמים ומכך אנו לומדים שאסור לבשל בשר בחלב, אסור לאכול את התבשיל ואסור אף לקבל הנאה כלשהי מתבשיל כזה. עם זאת, מאחר והתורה קוראת לשליו - "בשר", אפשר שהחכמים גזרו גזירה שבגלל החשיבות שהתורה נותנת לו, שהוא נחשב כמו בשר. ראה זה פלא! אפילו שפרשיית השליו היא רגע שלילי בהיסטוריה שלנו, שעליו נענשנו, עדיין אנחנו יכולים ללמוד דברי תורה מכך.

מהרא"ל צינץ

נאמר בפרשתנו (י, כט): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֶבֶב... נְסֻעִים | אֲנַחְנוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתָּן לָכֶם לְכֹה אֶתְּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ כִּי-הָיָה דְבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל: בפשטות הפסוק מציע משה רבינו ליתרו להצטרף לישראל במסעם לארץ המובטחת, וליטול בה חלק עם ישראל. אך רבינו המהרא"ל טוען כי קיימים דיוקים רבים (הערות רבות) על פסוק זה. רבינו אינו מפרש מהן ההערות, הבה ננסה למצוא כמה מהן.

ההערות:

- א. מדוע נכתבה האריכות כי ה' דיבר טוב על ישראל?
- ב. וכי ניתן היה להציע ליתרו שאינו מיוצאי מצרים חלק ב"טוב שה' יתן לישראל", דהיינו שיירש חלק בארץ? והרי אינו מיוצאי מצרים?
- ג. הלשון "לכה איתנו והיטבנו לך" משמעה הטבה מיידית, והרי הטוב המדובר הוא עתידי, לכשייכנסו לארץ?

ביאור רבינו לפסוק זה:

רבינו מביא קושיא על מגילת רות. נאמר במגילה: (ב, יט) וַתֹּאמֶר (רות) שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעֵז, והקשו חז"ל: וכי רות עשתה חסד עם בועז? והלא בועז עשה חסד עם רות! שנתן לה ללקוט

משדהו ונטה לה חסד ודאג לה, ומדוע נאמר עשיתי עמו? ולמדו מכאן חז"ל "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית". כלומר: התועלת שיש לבעל הבית מכך שהוא נותן ומטיב לעני, גדולה יותר מהתועלת שיש לעני עצמו. לכן נחשב הדבר שרות עשתה טובה לבעז.

מבאר רבינו את הדברים על פי המושג הידוע שמובא בזוהר כמה פעמים שע"י אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא, דהיינו שהקב"ה לא "מתעורר" ומתחיל להעניק שפע לברואים שלמטה אלא רק אחרי שהם עצמם מתעוררים לדבר מלמטה. לדוגמא: ע"י שאדם מתעורר ללמוד תורה הקב"ה משפיע עליו ממרום שפע של תורה.

ומכיון שלכל שפע הבא משמים צריך אתערותא דלתתא, לכן כשהקב"ה שהוא טוב ומטיב, רוצה להעניק מטובו לעם ישראל, צריכים עם ישראל להתעורר מעצמם למידת ההטבה לזולת. ולהיטיב בעצמם לאי מי. ואך ורק אחרי שתהיה "אתערותא דלתתא" במידת ההטבה, אז הקב"ה מעורר את מידת ההטבה שלו ומשפיע את ההטבה שרוצה להשפיע לבריותיו. לכן אמרה רות "עשיתי עמו". אני גרמתי לבעז טובה בכך שזיכיתי אותו להיטיב עימי, ועכשיו הוא יוכל לקבל את השפע שמיועד לו מהשמים.

על פי הדברים הנ"ל מיישב רבינו את הפסוק שלנו: משה אומר לחותנו: לכה איתנו עכשיו וניטיב לך, נעשה למענך מה שצריך, לטובתך, וזאת בגלל שה' דיבר טוב על ישראל, דהיינו שה' רוצה להיטיב לישראל ולתת להם את הארץ, אך כדי שתתקיים ההבטחה מוכרחים ישראל לעשות אתערותא דלתתא! עם ישראל צריכים להיטיב בעצמם לגרים, וע"י כך תעורר עליהם מידת ההטבה של הקב"ה ויקבלו את הטוב המובטח. א"כ איפה ביאור הכתוב הוא... נְסֻעִים | אֲנַחְנוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתָּן לָכֶם וכדי שנהיה ראויים לקבל הבטחה זו רוצים אנו ש... לְכֹה אֶתְּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ עכשיו ומיד, ולא דווקא בכניסה לארץ כִּי-הָיָה דְבַר-טוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל, וטובה זו תבוא לנו משמים רק אחרי שאנחנו נתעורר למטה לעשות טוב לזולתנו, וע"י שניטיב לך - יבוא הטוב לישראל!

מדברי רבינו נמצא שהדבר המשובח ביותר והמשתלם ביותר שקיים הוא:

לעשות טובה לזולתך!